

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ТА АСПЕКТИ ЕТИКИ У ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ: ДОСВІД НІДЕРЛАНДІВ.

ОЛЕНА ГРИЦЕНЧУК

кандидат педагогічних наук, науковий співробітник
відділу компаративістики інформаційно-освітніх інновацій,
ІТЗН НАПН України, м. Київ,
helenkyiv2017@ukr.net

Ключові слова: інформаційно-цифрове навчальне середовище, громадянська освіта, інформаційні і комунікаційні технології, цифровізація, освіта Нідерландів.

Сьогодні громадянська освіта реалізується в темах, що стосуються особистого розвитку та співіснування у демократичному суспільстві та цифровому світі. Процес цифровізації освіти тісно пов'язаний з такими етичними цінностями як рівність, автономія, конфіденційність. Завдяки цифровій трансформації забезпечуються умови для освіти з використанням ІКТ та відкривається безліч нових можливостей для її здійснення. Водночас питання цінностей все частіше постають у цифровому світі, зокрема перед освітою, а саме: як моніторинги, кількість яких зростає, впливають на вільний розвиток учнів? Як впливають технології на суспільні цінності? Яку дію спричиняють адаптивні системи навчання на професійну автономію вчителя? Та багато інших.

На думку нідерландського дослідника Р. Пейперса (Remco Rijpers), експерта в галузі цифрових медіа, стратегічного радника з питань цифрової грамотності фонду Кеннісет, цифровізація освіти може як загрожувати цінностям, так і сприяти їх просуванню. Наприклад, використання навчальних матеріалів із застосуванням технологій штучного інтелекту надає можливість враховувати індивідуальні можливості учнів, але також існує ризик ненавмисно упереджено ставлення до учнів. Отже постає питання щодо етичності використання технологій штучного інтелекту в освіті. Застосування адаптивних цифрових навчальних ресурсів забезпечує індивідуалізацію навчання, адже водночас впливає на стосунки між вчителем та учнем.

Педагоги Нідерландів останнім часом все частіше звертаються до проблеми взаємопов'язаності питань етики та цифровізації освіти, що загострилися в умовах пандемії, спричиненої COVID-19. За ініціативи Ради початкової освіти (нідерл. PO-Raad – Primair Onderwijs Raad, <https://www.poraad.nl/>) та фонду Кеннісет (нідерл. Kennisnet, <https://www.kennisnet.nl/>), установи, що здійснює підтримку освіти щодо впровадження ІКТ, було створено Консультативну раду з питань етики (нідерл. De Ethiek AdviesRaad – EAR, <https://www.samenslimmerpo.nl/>).

Рис.1. «Модель керування процесами цифровізації базуючись на цінностях», Kennisnet (<https://www.kennisnet.nl/>), Нідерланди.

Діяльність Ради спрямована на підтримку галузі освіти у трьох напрямках: цифровізації, цінностей та етики. Фонд Кеннісет створив і запропонував за цими напрямами «Модель керування процесами цифровізації базуючись на цінностях». Візуалізація моделі представлена на рис.1.

На думку експертів фонду Кеннісет, процеси цифрових трансформацій в освіті є циклічними. Впровадження будь-яких цифрових технологій в освіту впливає на ціннісні орієнтири та порушує питання етики, обговорення яких є необхідним умовою для здійснення освіти в інформаційно-цифровому навчальному середовищі. Рефлексія щодо етичних аспектів та ціннісних рамок допомагає визначитися з шляхами цифровізації освіти.

Допомогою у визначенні власного бачення розв'язання етичних проблем, пов'язаних з здійсненням освіти у інформаційно-цифровому навчальному середовищі в умовах цифровізації, фонд Кеннісет створив інструмент, що має назву «Етичний компас» (нідерл. «Ethiekkompas», <https://wijzer.kennisnet.nl/ethiekkompas>).

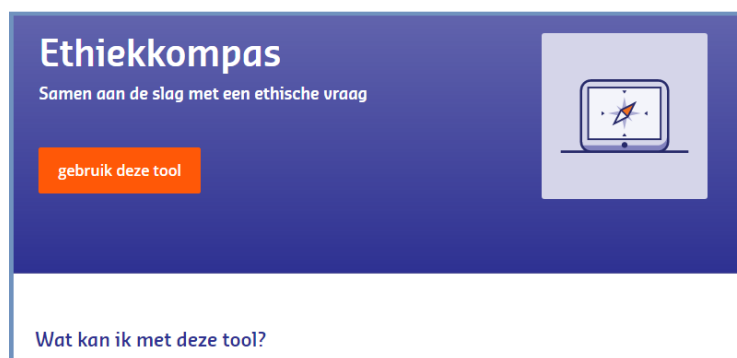

Рис2. «Етичний компас»,
«Ethiekkompas» (<https://wijzer.kennisnet.nl/ethiekkompas>), Нідерланди.

Цей інструмент, методичний супровід до якого викладено у онлайн-посібнику, можна використовувати як під час очної взаємодії, так і онлайн. Спрямований «Етичний компас» на початкову, середню та середню професійну ланки освіти. Цільовою аудиторією є шкільні менеджери з ІКТ, керівники навчальних закладів, адміністратори навчальних закладів та їх команди. Долучитися до роботи з використанням інструменту пропонується групі з 3-7 осіб. Процес роботи з «Етичним компасом» займає 1,5-2,5 години і складається із 7 етапів (кроків), а саме: визначання основних важливих цінностей; обрання спільних для всіх учасників робочої групи цінностей та визначення серед них найвагоміших; формулювання етичних питань, що можуть починатися словами «Чи добре це...», наприклад «Чи добре зібрати якомога більше даних від учнів, щоб допомогти їм швидше закінчити навчання?», «Чи добре вводити цифрову навчальну програму, яка є безкоштовною в школі, але за яку батьки повинні платити за користування нею вдома?»; обговорення питань та рефлексії; формулювання аргументів «за» та «проти»; обговорення та виваження аргументів, визначання серед них найвагоміших; формулювання відповіді на визначене етичне питання на основі обраних на попередньому кроці аргументів; рефлексія щодо робочої сесії «Етичного компасу» та оцінка проведеної роботи.

Обговорення ціннісних аспектів в інформаційно-цифровому навчальному середовищі допоможе окреслити ціннісні орієнтири, наприклад, незалежність та рівність. а також визначити, як ці цінності можна захищати чи стимулювати. Уніфікація і стандартизація умов застосування ІКТ у освітньому процесі має відбуватися з урахуванням питань етики, що визначить роль освіти в процесі цифрових трансформацій та дозволить уникнути негативних наслідків цифровізації.

Використані джерела:

1. Гриценчук О. О., Овчарук О. В. Модель інформаційно-освітнього середовища розвитку громадянської компетентності вчителя на основі підходів Ради Європи.

- Наукові записки. Серія: Педагогічні науки / Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Вінниця, 2019. Вип. 183. С. 129–134.
2. Pijpers R. Handboek digitale geletterdheid. Kennisnet Amsterdam: 2017. URL: <https://www.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/publicatie/Kennisnet-Handboek-Digitale-Geletterdheid.pdf> (last access: 19.09.2020).
 3. The Use of Digital Learning Tools in the Teachers' Professional Activities to Ensure Sustainable Development and Democratization of Education in European Countries / O. Ovcharuk, I. Ivaniuk, N. Soroko et al. The International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters : E3S Web of Conferences 166, 10019 (ICSF 2020): ICT in Education and Sustainable Futures Workshop, Kryvyi Rih, Ukraine, May 20–22, 2020. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2020/26/e3sconf_icsf2020_10019/e3sconf_icsf2020_10019.html (last access: 19.09.2020).